

---

andere vrouwelijke politici, die vervolgens andere stijlen van regeren konden ontwikkelen.

Een ander aspect in het onderzoek naar Klompé is haar geloof en het lidmaatschap van de Rooms-katholieke kerk. Ze hechtte sterk aan een persoonlijk beleefd geloof en voelde zich als christen een instrument van God. Haar grote voorbeelden waren Catharina van Siena en Teresa van Avila, sterke vrouwen die vrijmoedig spraken en doortastend optraden tegen misstanden. Dat heeft steeds haar handelen en spreken beïnvloed. Ze ging uit van christelijke waarden, maar het kostte haar vaak moeite dat consequent in beleid te vertalen.

Ze had een vriendschappelijke relatie met geestelijk leidsman Toon Ramselaar, een priester met een open oog voor de veranderende samenleving en nieuwe theologische inzichten; hij betrok haar bij zijn streven naar verbetering van de relatie tussen de Kerk en joodse kringen. Ondanks haar warme gevoelens voor het jodendom keek Klompé niet kritiekloos naar het optreden van Israël in conflictsituaties. Ze werd vanwege haar connecties met zowel het koningshuis als kardinaal Alfrink in 1964 betrokken bij het sussen van de opschudding die de herdoop van prinses Irene te weeg had gebracht. Een positief gevolg van alle commotie was dat katholieken en protestanten met elkaar in gesprek gingen over een wederzijdse dooperkenning. Na haar ministeriële loopbaan werd Klompé vooral actief in het werk van de pauselijke commissie Justitia en Pax die de in 1967 door paus Paulus VI uitgebrachte encyclicle *Populorum Progressio* naar de praktijk moest vertalen. Ze trad toe tot de Nederlandse afdeling van Justitia en Pax die tot taak had activiteiten op gebied van vrede en ontwikkelingssamenwerking te stimuleren. Het groeiend materialisme was haar een doorn in het oog, maar als minister mocht ze niet moraliseren, vond ze. Haar nieuwe taken vatte ze heel serieus op. Door haar betrokkenheid bij het Landelijk Pastoraal Overleg en de Bisschoppelijke Beleidscommissie (BBK) had ze veel contact met de kerkleiding en zag ze ook hoe moeizaam kerkelijke problemen werden aangepakt. Vanuit Justitia en Pax raakte ze betrokken bij het ijveren voor de oecumene in de Raad van Kerken. Hoewel ze haar zorgen over de steeds conservatievere koers in de kerk niet verzweg, bleef ze toch gematigd in haar reactie om polarisatie te vermijden. Ze was in haar persoonlijk geloof zeer traditioneel en bleef ondanks alle

verwikkelingen en teleurstellingen trouw aan het kerkelijk gezag. Hoe ze dat zelf combineerde met haar pleidooi voor een groter aandeel van leken en vooral vrouwen in de diverse bestuurlijke gremia van de kerk wordt niet duidelijk.

Aan de politieke loopbaan van Klompé besteedt Mostert terecht veel pagina's. Daardoor krijgt de lezer een goede kijk in de keuken van het politieke bedrijf. Minder geslaagd vind ik dat hij zeven pagina's lang op zoek gaat naar een mogelijke liefdesrelatie van Klompé, maar uiteindelijk niet verder komt dan alleen wat vage vermoedens. Klompé bleef ongehuwd en gaf haar leven een andere invulling dan die van moeder en echtgenote. Voor haar leven na 1971 heeft hij minder aandacht, terwijl haar inzet op dit terrein toch zeker, en vooral voor haarzelf van belang is geweest. We komen niet zo veel te weten over de rol die Klompé gespeeld heeft in de pauselijke commissie van Justitia en Pax of in de Raad van Kerken. Mostert lijkt toch niet zo goed thuis te zijn in katholieke kerkelijke zaken. Edward Schillebeeckx is vaak in Rome ter verantwoording geroepen voor uitleg, maar nooit officieel veroordeeld (pag 504), en Marga Klompé heeft vast niet 'gepreekt' in een viering (pag 495). Mostert noteert ook regelmatig de menselijke trekjes van Klompé; ze bleef een beetje een 'schoolfrik,' kon nogal bazig overkomen, had moeite met het nemen van verlies en kon snibbig antwoorden. De biograaf lijkt op dat punt zelfs een beetje een hekel aan zijn onderwerp te hebben. Desalniettemin, het is een stevige, vlot geschreven biografie over het leven en werken van een bijzonder mens, Marga Klompé. –

¶ Arie van der Stoep, *In het voetspoor van monniken. Het kerkelijk reilen en zeilen op Schiermonnikoog door de eeuwen heen*. Uitgave van de cultuurhistorische vereniging 't Heer en Feer, Schiermonnikoog 2011. 346 pp. €15,00. ISBN 978 94 619 0218 4.

¶ Gert van Klinken

Over de accentverschuiving van kerkgeschiedenis naar religiegeschiedenis is de afgelopen jaren veel te doen geweest. Theologie wordt in toenemende mate verbonden met maatschappelijke achtergrond. Wisselwerking tussen verschillende overtuigingen geeft daaraan nader reliëf. Daardoor is de